

I Kurdistan är det oljan som får maskinen att gnissla. Möjligheterna till självständighet och ekonomiskt oberoende kräver att man inte förlitar sig för mycket på att pumpa upp det svarta guldet, utan snarare kavlar upp ärmarna.

En kurdisk soldat bevakar ett oljefält i Kaproke.

I MORGON KURDISK KAPITALISM

Av **Fredrik Malm**
Riksdagsledamot (fp)

EN 5 FEBRUARI i år klev den koreanska teknikjätten LG:s chef för Mellanöstern och Afrika, Kay W. Kim, upp på podiet i pressrummet på Hotel Sheraton i Erbil i norra Irak. Vid hans sida ställde sig premiärministern för den självstyrande kurdiska regionen, Nichervan Barzani. Kim meddelade att LG som första företag har installerat kurdiskt språkval på tre nya mobiltelefoner. Nichervan Barzani log brett och sms:ade ett tack på kurdiska.

LG:s paroll är *"Life is Good"* och företaget vårdar onekligen sitt varumärke. Och bokslut förstås. I den kurdiska regionen i Irak (södra Kurdistan) bor fem miljoner människor. Lägg till ytterligare 25 miljoner kurder i Turkiet, Iran, Syrien och diasporan för att förstå kundkretsen som finns inom räckhåll.

I FYRA ÅR har världen följt händelseutvecklingen i Irak. Men sällan rapporteras om de ekonomiska möjligheter och problem som finns i den kurdiska regionen.

Kurderna är Mellanösterns gossen Ruda. De har vägrat acceptera de gränser andra dragit och aldrig ställt upp på arabisk, turkisk eller persisk chauvinism. I stället har de gjort uppror. Under 1900-talet utsattes de för snart sagt alla övergrepp som finns i den hårdhäntes register. För bara tio år sedan var södra Kurdistan en ruin efter 35 år av uppror mot centralmakten i Bagdad med 2 400 raserade byar och en skräckslagen befolkning.

I skydd av flygförbudszonen över norra Irak fann kurderna det utrymme som krävdes för att skapa en autonomi. När den irakiska armén inte längre kunde få eldunderstöd från luften gjorde pansarvagnarna helt om och lämnade Kurdistan. Sam-

tidigt sattes hela området i ekonomisk blockad av Saddam Hussein, som om det inte räckte med FN:s sanktioner.

Utfattiga, utbildade och traumatiserade insåg Iraks kurder att de för första gången hade makten i sina egna händer. Steg för steg har regionen sedan byggts upp igen. Och när Irak i dag slits sönder inifrån med grannländernas goda minne, så har de kurdiskkontrollerade områdena lyckats klara sig undan kriget.

I DAG ÄR de flesta byar restaurerade. Regionen har nu två internationella flygplatser och tre universitet. Peshmergan (gerillan) har omskolats till en regelrätt armé. Över 500

”Ingenting motiverar att människorna i någon del av Kurdistan ska acceptera ett liv som andra klassens medborgare.”

utländska företag är på plats och en rad länder har öppnat diplomatiska beskickningar, senast Grekland. Turkiet har efter Saddam Husseins fall upprättat i stort sett bilaterala förbindelser med Kurdistans regionala regering, KRG. De betraktar med andra ord redan södra Kurdistan som en självständig aktör. Förra året investerade turkiska företag mer än 2,5 miljarder dollar i regionen. Detta står förstås i skarp kontrast till den retorik och det högljudda tonläge som turkiska politiker har en förkärlek för.

Södra Kurdistan är i dag en signatur från att utropa självständighet, bara ett storpolitiskt klartecken saknas. Självständighet vore förstås en god gärning. Ingenting motiverar

”I Sverige finansierar folket staten genom att jobba och betala skatt. I Mellanöstern försörjer staten folket genom att borra upp olja och dela ut bidrag i utbyte mot lojalitet”

att människorna i någon del av Kurdistan ska acceptera ett liv som andra klassens medborgare, ständigt övervakade av militär och säkerhetstjänst. Frihet och livsluft förutsätter att människor också har makten över sin egen vardag och möjligheten att påverka utvecklingen.

MEN FRIHET OCH framsteg förutsätter också kapitalism. Och i Mellanöstern är fungerande ekonomiska institutioner, entreprenörskap och marknadsprinciper en bristvara. Det ekonomiska vanstyre och den kontrollmani som irakierna levt under i årtionden ger inte heller de bästa förutsättningarna.

Kapitalismen tar inte heller någon hänsyn till gamla oförrätter. Den kräver att du arbetar med huvud, händer och armbågar. Och är du inte beredd att jobba så finns det arbetskraft utifrån. På ett kafé i Suleymania pratade jag med en etiopisk kvinna som serverade. Hon tjänade 400 dollar i månaden, bättre än i Addis Abeba. Medan många kurdiska ungdomar drömmer om ett liv i Europa emigrerar östafrikaner till norra Irak och gör deras jobb.

Men framför allt finns här olja. Ofantliga summor kantar de kontrakt som sluts mellan KRG och utländska bolag. I vinter kan dessutom staden Kirkuk återföras till Kurdistan efter folkomröstning. Oljefälten Baba Gurgur runt staden ruvar på tre procent av världens nu kända oljefyndigheter.

Men oljan behöver inte bli kurdernas räddning, det kan bli tvärtom. I Sverige finansierar folket staten genom att jobba och betala skatt. I Mellanöstern försörjer staten folket genom att borra upp olja och dela ut bidrag i utbyte mot lojalitet. Denna villkorade relation är oljans verkliga förbannelse.

Det finns tydliga erfarenheter från flera arabstater. Det svarta guldet håller staten över vattenytan, folket i misär och regimen kvar vid makten. Att bryta denna ordning kräver inte bara förståelse för kapitalismens principer. Det förutsätter också ett djupt demokratiskt engagemang eftersom konsekvensen innebär att folk blir mer självständiga och ledarnas auktoritet minskar. De dominerande partierna KDP och PUK är kolosser och deras monopol på makten måste brytas. Samtidigt är partierna i dag en förutsättning för att demokratiseringen ska kunna fortsätta eftersom de garanterar stabilitet gentemot Irak och grannländerna.

Inom ramen för FN:s olja-mot-mat-program åren 1996–2003 fick Irak exportera olja i utbyte mot import av livsmedel och mediciner. KRG fick då 13 procent av det som importerades.

I dag får man 17 procent av Iraks federala intäkter (kostnader för central förvaltning undantaget), vilket för år 2007 innebär 7 miljarder dollar.

När livsmedelsleveranserna nådde kurderna i olja-mot-mat-programmet räddade de många liv, men samtidigt slogs det som ännu återstod av det lokala jordbruket sönder. Och när oljemiljarderna nu väljer in från Bagdad sug de upp i en ekonomi där sju av tio lever på lön från KRG och den inhemska produktionen är mycket svag.

Priset för detta betalar vanligt folk. När jag besökte Erbil i mars kostade en taxiresa innanför ringleden 1 500–2 000 dinarer och till Ainkawa 4 000 dinarer. I mitten av juli kostade samma resor det dubbla. Priserna på bostäder har på sina håll tiodubblats sedan Saddams fall.

De kurdiska områdena har genom åren förpassats till att vara undersstödda konsumentekonomier i periferin, allt för att öka beroendet av Ankara, Bagdad och Teheran. Det politiska priset kommer förstås att bli skyhögt om korruption och vanskötsel raserar de möjligheter som nu finns. Risken är att Kurdistan blir som andra stater i regionen, där oljan blir ersättningen för den traditionella livsstil och feodala struktur som krossats av krig, etnisk rensning, modernisering, grannländernas politik och illa utformat bistånd. Men man kan också slippa detta – om man genomför en liberalisering av ekonomin på allvar. Kapitalismen är det enda som kan rädda Kurdistan från att fastna i oljans träsk. Demokrati är nödvändigt för att skapa det fundament av upplysning och kreativitet som är en förutsättning för att också kapitalismen ska fungera.

I ÅRTIONDEN PATRULLERADE irakiska soldater i Kurdistan. Men de lyckades aldrig ta kontroll över bergen. I dag är situationen den omvända. Samma kurdiska soldater patrullerar nu i Bagdad inom ramen för den nya säkerhetsoffensiv som USA lanserade i våras. Det har inte hänt sedan Salahadin al-Ayubi körde ut korsfararna för tusen år sedan. Men nu samarbetar man med korsfararna i stället. Den amerikanska närvaron är fortfarande livlinan för det kurdiska självstyret. Men i det längre perspektivet är livlinan en fungerande ekonomi som levererar mer än olja.

Hur det hela kommer att sluta är det ingen som vet. Men det finns inga dåliga erfarenheter eftersom kurderna aldrig förut fått chansen. ∞